

מֶרֶן הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים זֹוֹנֶנְפֶּלְד זִיע"א

חיבתו העזה לארץ הקודש מצאה לפעמים ביטויים מוחשיים שהדהימו גם את אלה שידעוהו והכירו את להט נפשו לחיבת הארץ, והנה מה שמספר הרב משה בלוי על אחד הגילויים האלו: "בפרוע פרעות בישראל בשנת תר"פ, והיציאה מפתח הבית היתה כרוכה בסכנת נפשות בפועל ממש, ורבינו זיע"א קיבל עליו מאתמול ליום זה מצוות מוהל בברית מילה, לא הועילו כל תחנוני בני הבית והוא הלך עטוף בטלית ותפילין לברית המילה לבדו, מביתו דרך שער שכם, המקום המסוכן ביותר, עד למקום הברית. ושמחתו אחרי כן היתה עצומה מאד, כשנתברר לו שאם לא היה בא לא היו מלים את התינוק מפני ששום מוהל לא רצה לבא בזמן סכנה כזה.

שאלתי את רבינו: "אמנם שלוחי מצווה אינן ניוזקין לא בהליכתן ולא בחזרתן אבל היכא דשיכח הזיקא שאני"? והוא השיב לי: "אי, הם לא יעשו לי רעה", ועל שאלתי השניה: "מדוע בחר דרך שער שכם המסוכן ולא דרך שער יפו המסוכן פחות? השיב - מה? וכי נפקיר את שער שכם? הלא אם אנו נפחד ללכת ברחוב זה, יחשבו הם שבאמת הצליחו לגרש אותנו מהרובע, לא, זה לא! אסור לנו לוותר מפני הפחד על שום רובע ושום פינה בירושלים".

יותר מרגש הוא הסיפור על ברית המילה בשנת תרפ"ט, בעיצומם של מאורעות הדמים. סיפור החי עד היום בפי זוכרי דבר.

ביום השישי המר של י"ז באב השתוללו הפורעים הערבים בכל הארץ. מעשי ההרג וההרס התחילו ביום השישי והגיעו לשיאם ביום השבת, עם הטבח אכזרי בחברון שבו נרצחו באכזריות 59 יהודים וכיניהם 27 בחורי ישיבת חברון. עם גמר תפילת יום שישי במסגד כפת הסלע, פנו אלפי ערבים מוסתים לכיוון שער שכם והתקדמו לעבר "מאה שערים" בצווחות פראיות, ובקריאות מאיימות של 'איטבח אל יהוד' - לשחוט את יהודי מאה שערים ובית ישראל. הפחד והאימה שנפל על הנשים והילדים גבלו בהיסטריה. הגברים תפסו כל אחד מכשיר כהה, מקל או גרזן, ובהם התכוננו לקבל פני הפורעים. גם אנשי ההגנה המעטים שהתרכזו על הגבול היו אובדי עצה נגד המון פרוע וצמא דם, שהלך והתקרב לרחוב סנט ג'ורג' (שבטי ישראל) כשבראשם צועד ראש הפורעים המלהיב את ההמון בקריאות קרב "עליהום!" "איטבח אל יהוד!"

באותו רגע יצא בחור בשם אלפרשטיין מטחנת הקמח של שבת'יל בכרך, בקצה הדרומי של מאה שערים, ומששמע את קריאת ההסתערות האחרונה של ראש הפורעים, שלף את אקדחו וכיוונו אל "ראש הפעור", שנפל שדוד ללא רוח חיים. מיד התחילה מנוסת בהלה של כל אותו המון פרוע ומוסת, ובקריאות יאוש ופחד נסו המומים על נפשם כשאחד דוחף ורומס את השני.

למחרת אותו יום שישי עקוב מדם, היה מורנו מוזמן להיות מוהל אצל צעיר בניו של ר' יוסף אהרן וינגרטן, שגר ברחוב מאה שערים. אע"פ שבני המשפחה זכרו עדיין איך שמורנו הלך תוך סיכון נפש לברית מילה בשנת תר"פ, הרי הפעם לא העלו על דעתם אפשרות כזאת.

והנה נדהמו בני המשפחה ומקורביו לראות, שאחרי שקידש על היין וסעד כשיעור, הוא קם, חוזר ולובש את הדו'ובע ומתכוון ללכת לברית. לא הועילו כל ההפצרות והתחנונים - הוא בשלו. הוא לא יוותר על המצוה, וראויה מצוה זו שתגן על שלוחיה שלא יארע להם כל נזק. מכיון שמורנו היה אז כבר כבן שמונים החליטו כמה ממקורביו להתלוות

אליו. הלכו אתו עד קצה רחוב היהודים. כאן עצרם מורנו וביקשם לחזור, כי ראה שארכובותיהם דא לדא נקשו. ומה נדהמו המלווים לראות איך שהוא פונה בכיוון לרחוב השלשלת אל הדרך המובילה לשער שכם, שהיה מועד לפורענות גם בימי שלום, ולא דרך רחוב הבזאר העולה לשער יפו.

ובאותה דרך עצמה שביום תמול התגודדו בה אלפי פורעים צמאי דם, התקדמה ובאה דמותו של ישיש מעוטפת בטלית שמראהו נורא הוד, כשהוא צועד בצעדים בטוחים ומאוששים, בשליחות של מצווה להכניס עוד יהודי בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, ולהוסיף עוד יהודי לגיונו של הקב"ה.

בעיניים מביעות חרדה הבחינו דרי הטור החיצוני של שכונת בתי אונגרין מחלונות בתיהם הנשקפים לרחוב סנט ג'ורג' ביהודי ישיש המתקרב ובא מכיוון שער שכם. - הציצו ולא טעו - זהו ר' חיים... ובין רגע התפשטה השמועה בכל הסביבה, שרבי חיים יצא מהעיר העתיקה ובא לברית מילה אצל בנו של ר' אהרון יוסל.

נתאספו ובאו מאות אנשים לראות את רבי חיים, שזה עתה עבר בשלום את שביל הדמים של שער שכם. באו גם בניו ונכדיו של מורנו לשאול בשלומם והזמינוהו להשאר אצלם עד יעבור זעם.

אחרי גמר הברית ערך מורנו בשלוות נפשו ביקור נימוסין בבית בנו רבי יעקב מאיר שבשכונה, ופנה ללכת חזרה לעיר העתיקה. כאן כבר פקעה סבלנותם של בני המשפחה, שטענו שאין הכרח לחזור דוקא עתה ברגל לביתו, ובמקום דשכיחא הזיקא אין סומכין על הנס, והוא בשלו "שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתם ולא בחזרתם". משהתחיל ללכת בחזרה נתאספו ובאו אלפי אנשים מהסביבה וליווהו עד לבית החולים האיטלקי, כאן נעצרה כל הכבודה. הוא הסתובב אל הקהל ובמאור פנים קורנות בירך את כולם בשבת שלום, ניתק עצמו מתוך הקהל: קומתו השחוחה במקצת נזדקפה ונתיישרה, והוא התחיל לצעוד זקוף קומה בצעדים בטוחים ומאוששים כעלם צעיר, בכיוון לשער יפו, כשעיני הקהל מביטות אחריו עד שנעלמו עקבותיו. והעיד הרב אלקנה ויסנשטרן שהיה בין המלווים, שמעולם לא זכר את רבי חיים זקוף וצועד בעוז ובבטחה כבפעם הזאת.

ולמה הלך מורנו אל הברית דרך שער שכם דווקא? "בכדי שלא יחשבו הערבים שהצליחו לגרש רגל יהודי אפילו מפינה אחת או מרחוב אחד בירושלים". ולמה חזר דרך שער יפו? משום שכך היה מנהגו מדי יצאו אל מחוץ לחומות - לצאת דרך שער שכם ולחזור דרך שער יפו וכל כך למה? בכדי לקיים מה שנאמר: "סובו ציון והקיפוה!"

ובח"ג עמ' 67:

כעבור שנים אחדות הלכתי פעם לפנות ערב אל הרב יוסף חיים זוננפלד, רבה הראשי של אגודת ישראל וכל המצטרפים אליה. הרב המנוח ישב בעיר העתיקה, וחלונות דירתו הדלה נשקפו אל הר הבית. הוא שוחח אתי כחצי שעה - בעברית בהברה הספרדית - עד שנכנסו להתפלל מנחה. כל השיחה עשתה עלי רושם חזק, שבין השאר נסבה על מצבנו החיצוני, המדיני. שאלתי אותו, האם אין הוא חושש לתוצאות המלחמה הבלתי פוסקת של שכנינו ועוזריהם מבחוץ, שבתוך אדום וישמעאל: היה זה באחד הרגעים הרעים ביותר שעברו על הישוב.

ענה הרב:

"לא יועיל להם (ז"א ליריבנו) שום דבר, אנו ננצח, כי אתנו האמת והארץ הובטחה לנו ע"י הקב"ה. הכותל המערבי הוא שלנו. הכותל והארץ כולה לנו יהיו... אנחנו עתה המיעוט בארץ אבל בעתיד יהיה אחרת. מיעוט שהאמת אתו סופו לנצח בכל התנאים. אסביר לך את הדבר. הנה אומרים אנו בתפילת שמונה עשרה: אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב,

לכאורה מה כאן הרבותא? בסך הכל אלוקים של שלשה אנשים בלבד, אך אפילו שלשה אנשים בלבד, אם האמת בידם תורתם מתפשטת וגוברת על השקר. וכך יהיה בענין ארץ ישראל. האמת שלנו סופה שתנצח את השקר של אדום וישמעאל. שום ספק לא יכול להיות בדבר".

ובח"ג עמ' 331:

היה זה ערב ראש השנה של שנת תר"צ, חודש וחצי אחרי הפרעות האיזמות שעברו עלינו באב תרפ"ט. ירושלים העברית היתה עוד עטופת קדרות אבל, ועדיין לא נטשטשו הרשמים של המאורעות הנוראים. מדוכאים הלכנו ברחובות ובכל פינה ראינו את "השמירה המעולה" שבאה, כידוע, באיחור זמן. על יד הכותל ששימש באופן רשמי הגורם למאורעות, עמדו שוטרים על גבי שוטרים, והיו משגיחים על כל נכנס ויוצא. בתנאים אלה פסקו כמעט הביקורים והתפילה הקבועה על יד הכותל.

יומיים לפני ערב ראש השנה שבתי לירושלים מחו"ל. אין אני נוהג לבקר בערב ראש השנה את הכותל, אולם הפעם החלטתי ללכת לפנות ערב לזמן תפילת המנחה אל שריד מחמדנו. התחמקתי מביתי כי פחדתי שמא בני משפחתי לא יתנו לי ללכת, קודר ומדוכא נכנסתי לעיר העתיקה, בכל הדרך עד הכותל כמעט שלא פגשתי אף יהודי אחד, רק שוטרים וערבים מלאו את כל הסמטאות הצרות.

והנה אני עומד לפני הכותל. מראה הסביבה שלפני שריד עברנו זה, מביא אותי תמיד למצב רוח קשה. אולם הפעם נסערה רוחי בקרבי עוד יותר למראה עיני: אותה החומה מזכרת עברנו הגדול והמזהיר, השריד היחיד של בית מקדשנו, ורק שני יהודים עמדו לפניו, השמש ואנוכי. כל הרחבה לפני הכותל מלאה שוטרים בריטיים. מלמעלה על יד שער הכניסה אל מסגד עומר, מקום המקדש עומדים ערבים ומביטים על החורבן היהודי. דומם עומד אני בצערי וחושב על הימים שעברו, לפני אלפיים שנה.

אינני זוכר כמה זמן עבר עלי מתוך הרהורים נוגים אלה. היום החשיך ואפילה שררה בכל הרחבה שלפני הכותל. הפנסים שהתחילו מהבהבים מסביב, כאן היה אסור להדליקם, והנה קלטה אזני קול של צעדים מתקרבים. מן הסמטה האפלה נכנס אל הרחבה יהודי זקן. בעל קומה מלובש בבגדי חג מסורתיים, ואחריו עוד שני יהודים ממלוויו. כפוף ראש ניגש אל הכותל, ובהתלהבות דקדושה התחיל מנשק את אבניו. הכרתיו: היה זה הרב ר' חיים זוננפלד ז"ל. לא זזתי מן המקום ולא קרבתי אלו כי לא רציתי להפריע את חרדת הקודש.

אנחה כבדה פרצה מתוך לבו. הוא הרים את ראשו נשק נשיקת פרידה לאבני הכותל ורצה ללכת והנה הרגיש בי וניגש אלי.

- "כמה אני מאושר - אמר, שמצאתי פה אח קרוב שגם הוא מרגיש בצערנו וכואב את כאבינו. לאחרונה לא הייתי מבקר בערב ראש השנה את הכותל, כי קשה עלי הדרך בריחוק מקום כזה (הוא היה אז בן שיבה יותר מ-80 שנה). אולם דווקא כיום, אחרי המאורעות האלה, מצאתי חובה לעצמי לגשת ולראות את שריד תפארתנו מלשעבר". פתאום הרים את ראשו כשעיניו נוצצות מתוך התלהבות ותקווה ואמר "אל יפול רוחך עליך, גם זה יעבור, "עם ועט זיי ניט העלפען" (זה לא יעזור להם)! אנחנו נשיג את מטרתנו: לא בסימטאות צרות ולא כפופי ראש נכנס אל המקום הקדוש הזה, כי אם בדרך המלך ובקומה זקופה".

בדברו את הדברים האלה נפרד ממני והלך. דבריו של הזקן הנפלא ברגע זה ובמקום זה, עשו עלי רושם בל ימחה שלא אשכחחו לעולם. שליו ושקט יותר מכפי שבאתי אל הכותל שבתי הביתה".